ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI
ARAŞTIRMALARI / MAKALELER

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ

1957-2017 60.YIL

2010

ATASEM
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SÜREKLİ EĞİTİM UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ

KASTAMONU İLİ ARAÇ İLÇESİ'NDEKİ ADAK YERLERİ VE BU YERLER İLE İLGİLİ İNANIŞLAR

THE PLACES OF OFFERING AND BELIEFS ABOUT THESE PLACES IN ARAÇ, KASTAMONU

Eyüp AKMAN*

Perihan CALAY**

Özet

Adak kelimesi, adamak kökünden gelmektedir. Adamak ise kutsal bir güce yönelik bir niyette bulunmak anlamına gelir. Eski Türk inanç sisteminde kutsal olana duyulan bir saygı vardır. Her varlığın bir ruhu olduğuna inanılır. Bu ruhlardan zarar görmemek için onlara kurbanlar sunmak gerekir. Türkler İslamiyet'ten önce ve sonra ağaca büyük saygı göstermişler ve bu ağaçlara adaklar adamışlardır. Bu uygulamaları Araç ve çevresinde de görmek mümkündür. Araç ve çevresinde ağaca özel bir kutsiyet yüklenmiştir. Ağaçtan medet umulur, dilek dilenir. Yağmur duaları edilen türbeler ve burada kutsal kabul edilen ağaçlar vardır. Tek başına ziyaret edilen ağaç yok gibidir. Bu ağaçlar su kenarında ya da veli türbesinin yanında bulunmaktadır. Kastamonu'da, Araç ve çevresindeki adak yerleri ve bu yerler ile ilgili yeterli çalışma yapılmamıştır. Türbeler, adak yerlerini ziyaret etme, ağaçlara çaput bağlama ile ilgili inançlar ve uygulamalar günden güne yok olmaktadır. Adak yerleri ile ilgili kerametler gün yüzüne çıkarılmalı bu inanç ve uygulamalar önemini yitirmemelidir. Araç, Kastamonu iline bağlı bir ilçedir. 24 oğuz boyunun yarısından fazlasının ikamet ettiği bu Türk yurdu üzerine çok az çalışma yapılmıştır. Biz de bu bildirimizde Araç ve köylerinde yer alan adak yerleri üzerinde duracağız. Bir bildiri sınırları içerisinde taş, su, dağ, vb. kültler ve bunlar üzerinde yapılan pratikleri değerlendireceğiz.

Abstract

The word "adak" (offering) stems from the verb "adamak" (offer). To offer in this context means to address a divine force. In the old Turkish belief system, there was respect for what is sacred. It was believed that everything had a soul. One needed to present offerings to them in order not to be harmed by these souls. The Turks respected the tree and have presented offerings to the trees before and after the conversion into Islam. It is possible to see this tradition in Araç and its surroundings. In Araç and its surroundings, people attribute divine traits to the trees; they hope for help and make a wish from the trees. There are tombs where people pray for rain and there are trees which

* Prof. Dr. Kastamonu Üniversitesi Eğitim fakültesi, eakman@kastamonu.edu.tr

** Kastamonu Üniversitesi Eğitim fakültesi Yüksek Lisans Öğrencisi.

are deemed sacred in their surroundings. There are hardly any trees visited for its own sake. These trees are located by the creeks or at the tombs of saints. There are not any studies on the places of offering in Araç and its surroundings in Kastamonu. The tombs, the visits to offering places and the practice and belief of knotting clothes are disappearing day by day. The miracles about these offering places must be exposed and these beliefs and practices should not lose their importance. Araç is a district located in theprovince of Kastamonu. There has been very few studies on this Turkish homeland where more than half of 24 Oghuz tribes reside. In this presentation, we will focus on the places of offering in Araç and its villages. Within the framework of this presentation, we will evaluate such cults as stones, water, mountain etc. and the practices on these elements.

Giriş

Eski devirlerden itibaren çeşitli Türk toplumlarında bazı tabiat varlıkları kutsal sayılmıştır. Orman, kayın gibi ağaç türleri kutsal kabul edilmiştir. Kült; yüce ve kutsal olarak bilinen varlıklara karşı gösterilen saygı, onlara tapınış demektir. Ancak herhangi bir tapınma olup olmadığı tartışma konusudur. Kısaca kült, kutsala duyulan saygı olarak tanımlanabilir. Külte duyulan bu saygı duayı, kurbanı, belli ritüelleri gerektirmiştir. Ritüel terimi ise bir örnek üzerinde kalıplaşmış davranışlar ve töreler bütünüdür. Çeşitli tabiat unsurlarına yüklenen bu değerler halk inançları arasında hala yaşamaktadır. Bu çalışmada Türk kültüründeki adak yerlerinin, yer-su kültleri, Araç ve çevresindeki adak yerleri ve bunların etrafında oluşan inançlardan, yapılan pratiklerden bahsedilmiş ve bunlar eski Türk inançları ile karşılaştırılarak verilmiştir.

Kült denilince atalar kültü, tabiat kültü,(dağ,ağaç,su) akla gelmektedir. Ağaç kültü tabiat kültünün bir parçasıdır. Fakat Türk kültüründe eski Yunan ve Roma mitolojilerinde olduğu gibi bu kültler için ayrı ayrı tanrılar tahsis edilmemiş, onlara tapınılmamıştır. Kült kavramı içerisinde değerlendirilen atalar, dağ, ağaç, su kültü Tanrı'yı sembolize ederek Tanrı kutunun kaynağı olarak görülmüştür. Türk inanç sisteminde kutsallaştırılan hiçbir nesneye tapınılmamıştır. İster yer cisimleri ister gök cisimleri olsun, kutsal olarak görülen nesneler Tanrı ile irtibat kurmanın birer vasıtası olarak algılanmıştır. Başta ağaç olmak üzere kutsal kabul edilen nesneler, tanrısallık çerçevesinde değerlendirilmiş hiçbir zaman tapınılan nesneler haline dönüştürülmemiştir. (Ergün , 2017: 22)

Adak, bir şeyin olması için adanılan şey, nezirdir. Adamak ise, bir arzunun gerçekleşmesi için Allah rızasını elde etmek maksadı ile bir ibadetin yapılması, bir fiilin yerine getirilmesi hakkında söz vermek, niyet etmek, vaat etmek ahd etmek anlamlarını taşır. (Doğan, 1994:11)

Bugün Anadolu'da adaklar para vermek, mum dikmek ve dağıtmak, horoz, tavuk, keçi, sığır, ve hatta deve kurban etmek sureti ile yapıldığı gibi Yasin okumak, oruç tutmak, nafile namaz kılmak gibi şeylerle de yapılmaktadır. (ÖZEN,1996: 20)

Yapılan bu uygulamaların Şamanizm'e kadar indiği bilinmektedir. Bu inanç ve yapılan uygulamalar günümüzde de önemini yitirmeden devam etmektedir. Yerine gelmeyen adaklar hakkında halk arasında yaygın olan inanç, kişinin başının dertten kurtulamayacağı, sürekli felaketlere maruz kalacağı şeklindedir. (SAKAOĞU, 1980 :35)

Eski Türk inanç sisteminde her varlığın bir ruhu olduğuna inanılır. Onlardan zarar görmemek veya fayda beklemek için bu ruhlara iyi davranmak onlara zaman zaman kurban sunmak gerekir. Bu kurbanlar kanlı kurban olabileceği gibi kansızda olabilir. Kansız kurban; ağaca çaput bağlamak, suya, mezara bir takım yiyecekler atmak, türbelere bazı nesneler bırakmak, mum dikmek şeklindedir. Bugün Türk dünyasında bu gelenekler hâlâ varlığını sürdürmektedir.

Araç Karadeniz bölgesinin Batı Karadeniz bölümünde Kastamonu iline bağlı bir ilçe merkezidir. İlçe ulaşabildiğimiz üç bin yıllık geçmişinde sıra ile Gaska, Hitit, Dor, Paflagon, Kimmer, Lidya, Pers, Firigya, Pontus, Roma, Bizans gibi değişik kavimlerin egemenliğinde kalmış; 1213 yılında Danişmentliler'in bu yöreyi temelli ele geçirmelerinden sonra bu topraklara bir daha yabancı kavim ayağı değmemiştir. Ormanları, yaylaları, doğal güzellikleri ile ünlenmiş bir ilçemizdir.(Akman 2002: 1).

Araç ilçesi folkloru hakkında çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmada ise Araç ilçesi'nin inanç boyutunu gün ışığına çıkarmaya çalıştık.

Kastamonu ili Araç İlçesi'nde tespit edebildiğimiz kadarıyla veli, dağ, ağaç, taş, su kültü ile karşılaşmaktayız. Bunları sırası ile aşağıda veriyoruz.

A) Evliya Kültü ve Bu Külte Bağlı Adak Yerleri

Veli kültünü tam olarak tarif edersek, fevkalade kuvvet ve kudretle mücehhez olup Tanrı'ya yakın kabul edilen bir şahsiyetin herhangi bir konuda –sağ veya ölü iken- yardımının dokunacağına inanılması ve bunun temin için belli yollara baş vurulmasıdır. A. Yaşar Ocak Türkler'de Veli Kültünün temelinin İslamiyet'ten önceki dönemde atıldığını eskiden mevcut mahalli ahali tabiat yahut ata kültleri, tasavvufun veli telakisinin ister istemez yardımı ile halk çevresinde yorumlayıp veli kültü haline inkılap ettiğini ifade eder.(AKMAN, 2000, 18) Bu bölümde incelediğimiz adak yerleri, üzerinde belli bir inancın oluştuğu, evliyalara ait menkabelerin anlatıldığı , muayyen zamanlarda bazı pratiklerin yapıldığı adak yerleridir.

1) Küre Türbesi

Küre-yi Hadid, şimdiki adıyla Demirli köyü uzun yıllar Araç ilçesine bağlı kalmış bir köydür. XV. yüzyılda Candaroğulları zamanında demir çıkartıldığı için Demir Küresi anlamında bu adı almıştır. Bu köye 1451 yılında Candaroğlu İsmail Bey bir cami yaptırır. Ağaçlarını geyiklerin taşıdığına inanılan bu cami günümüzde hâlâ mevcuttur. Bu köy 1974 yılında Karabük iline bağlı olan Eflani ilçesi sınırları içerisine dahil edilmiştir.

Bu köyde caminin kenarında iki yatır yer alır. Bunlardan birisi kadın, diğeri erkektir. Gerek caminin yapılışındaki geyik efsanesinden ve gerekse bu yatırlardan dolayı burası kutsal kabul edilir. Araştırmalar neticesinde, bu yatırda yatan zatın Halveti şeyhlerinden Şaban-ı Veli halifelerinden Mahmut Efendi olduğu ortaya çıkmıştır. Mahmut Efendi aslen Araç'ın Okçular köyünden olup Şaban-ı Veli hazretleri tarafından Küre-yi Hadid'e gönderilmiştir. Orada Mahmut Efendi kalarak halkı irşat eylemiş ve Şeyh Şaban-ı Veli'den sonra dördüncü olarak posta oturan Şeyh Muhyiddin Efendi'yi yetiştirmiştir.

Caminin yanında yer alan türbede yatan diğer hazire Mahmut Efendi'nin karısına aittir.

Hıdrellezde bütün Eflani ve Araç'ın uğrak yeri bu cami ve türbedir. Daha evvel her türlü ihtiyaç için buraya gelip adak adayan kişiler hıdrellezde buraya gelip kurbanlarını keserler ve topluca yemek yiyerek dua ederler.

2) Erenler Türbesi

Güzelce Köyü(eski adıyla Çöplüce) Kastamonu ili Araç ilçesine bağlı bir köydür. Köyün Çöplüce olan ismi 2008 yılında Ramazan AKÇAL'ın muhtarlığı zamanında Güzelce olarak değiştirilmiştir. Köyde üç adet türbe bulunmaktadır. Bu türbeler köyün yukarısında bulunan 'Kavaklar', köyün mezarlığının yukarısında bulunan 'Doruk Göynük', ve 'ERENLER' adlı türbelerdir. Bu türbelerden Kavaklar ve Doruk Göynük'te bulunan türbeler eskiden mezarlık olarak kullanılan yerler olup şu anda türbe olarak anılan yerlerdir. Doruk Göynük adı verilen yerde 1980 yılında büyük bir yangın çıkmış ve yangın, köyde şu an mezarlık olarak kullanılan yere geldiğinde durmuştur. Doruk Göynük'te on, on beş adet mezar vardır ve bu mezarlar, çıkan büyük yangın sonucunda ortaya çıkmıştır. Kavaklar adı verilen yerde hiç mezar bulunmamakta ancak kavak ağaçları bulunmakta ve oranın türbe olduğu inancına bağlı olarak bu kavaklar kesinlikle kesilmemektedir. Bunlardan en çok ziyaret edilen ve hakkından en çok rivayet bulunan türbe köyün biraz yukarısında bulunan ve adına 'Erenler' denilen türbedir.

Köyde bulunan halk arasında bu türbenin yapılışı ile ilgili bir anlatı mevcuttur. Güzelce Köyü yakınında bulunan Samatlar Köyü'nde yaşayan Aziz Buyrucu (Aziz Ağa) adlı biri Güzelce Köyü'ne ava geldiği zaman şu an türbenin bulunduğu yerdeki mezarı görmüş. Bu mezar Aziz Ağa'nın dikkatini çekmiş. Aziz Ağa daha sonra hacca gitmiş hacdan döndüğü zaman rüyasında köyde gördüğü mezarda yatan kişiyi görmüş bu kişi ona 'Benim etrafımı çevir demiş.' Aziz Ağa bunun üzerine köye gelmiş ve 1980 yılında köyde bulunan muhtar ve ihtiyar heyeti ve diğer köylüler yardımı ile mezarın etrafını tellerle çevirmiş. Köylüler o zaman hep beraber dağdan ağaçlar kesip getirmişler. Etrafını çevirdikten sonra da türbede yemekler yapıp Kur'an okutarak bir açılış yapmışlar. Aradan birkaç gün geçtikten sonra Aziz Ağa yine rüyasında türbede yatan zatı görmüş. Bu sefer bu zat ona ' Benim etrafımı çevirdin ama üstüm açık benim üstümü ört demiş.' Bunun üzerine Aziz Ağa tekrar köye gelmiş ve mezarın üzerini örtüp betondan büyük bir yer yaptırmış.

Türbenin yanında taşlarla çevrili bir yer bulunmaktadır. Köylüler oranın eskiden bir camii olabileceği ya da türbede yatan zatın orayı kalacak bir yer veya namaz kılacak bir yer olarak kullanmış olabileceğini söylüyorlar. Türbeyle ilgili yaşanan çeşitli hadiseler de mevcuttur.

Köyde yaşayan ve adına 'Kadıgil'denilen bir ailede yaşan Rahime adlı bir kadın bir sabah ineklerine bakmak için türbenin bulunduğu yere gitmiş ve türbenin içerisinde saçları beline kadar uzanan güzel bir kız görmüş kız, mezarın bulunduğu yeri saçları ile temizliyormuş bunun üzerine kadın çok korkmuş ama merak da ediyormuş ikinci sabah kadın tekrar türbenin olduğu yere gitmiş bakmış yine saçları beline kadar uzanan bir kız orada mezarın bulunduğu yeri temizliyormuş kadın yine çok şaşırmış oradan yavaş yavaş uzaklaşmış ama arkasına dönüp iki kere bakmış kız hala oradaymış. Kadın üçüncü gün merak etmiş tekrar mezarın bulunduğu yere gitmiş ama kimseyi görememiş. Köylüler ona sen arkanı dönüp baktığın için artık o kızları göremezsin eğer arkanı dönüp bakmasaydın kızları tekrar görebilirdin demişler.

Yine köylülerin söylediğine göre köyde yaşayan Kel Mehmet adlı birisi her akşam saat on iki bir arasında türbeden köyün aşağısında bulunan çeşmeye abdest almaya giden iki erkek görürmüş.

Köylüler bu türbeden herhangi bir şey almıyorlar. Eğer Türbenin içerisinden herhangi bir şey alırlarsa başlarına mutlaka kötü bir şey geleceğine inanıyorlar.

Geçmişte böyle bir hadise yaşandığı için de kendi başlarına da gelmesinden korkuyorlar. Güzelce Köyü'ne yaklaşık on kilometre uzaklıkta bulunan Toprakcuma'da yaşayan Saffet'in oğlu olarak anılan Orhan AKMAN adlı birisi köye gelip türbeyi altın bulacağım diye kazmış. Aradan birkaç gün geçtikten sonra adam delirmiş ve kendisini pencereden atarak intihar etmiş. Köylüler ise o kişinin intihar etmediğini onu, bazı güçler türbeyi kazdığı için pencereden attığını söylüyorlar.

Doruk Göynük'te bulunan mezarların bir yangın sonucunda ortaya çıktığını söylemiştik, köylüler orada bulunan ağaçlara kesinlikle dokunulmaması, onların kesilmemesi gerektiğini düşünüyorlar. Eğer oradan bir ağaç kesilirse kesen kişinin başına mutlaka kötü bir şey geleceğine inanıyorlar. Köyde yaşayan Satılmış SAZCI'nın (D.1931) anlattığına göre arkadaşı Hamza adlı köyde yaşayan birisi köye yaklaşık on kilometre uzaklıkta bulunan Toprakcuma yakınlarında yapılmış olan bir pınar için oluk yapmalarını istemişler. Hamza adlı kişi oluk için Doruk Göynük'te bulunan ağaçlardan bir ağaç kesmek istemiş ağacı kesmiş ama ağacı keserken balta buna izin vermemiş Hamza yanında bulunan arkadaşının baltayı tuttuğunu düşünüp baltayı bırak demiş ama bir şekilde ağacı kesmeyi başarmış. Aradan birkaç gün geçtikten sonra Satılmış Eskin ve arkadaşı Hamza beraber ava gitmişler Hamza adlı kişi avda Çam ağacından düşerek belini kırmış ve ölmüş. Köylüler onun türbede bulunan ağaçları kestiği için öldüğüne inanıyorlar.

3) Melikgazi Türbesi

Melikgazi Türbesi Araç İlçesi Köseler köyünde bulunan bir türbedir. Türbede yatan kişi için Kaastamonu ve Araç çevresini Bizans'tan alarak Türkleştiren Danişmend Beylerinden Ahmet Gazi Oğlu Meliz Gazi Gümüştekin Hazretleri yatmaktadır. Burada yatan kişi ile alakalı söylenenler, boyunun çok uzun olduğu ve kalktığı zaman tüm Safranbolu'yu görebildiği şeklindedir. Türbe ile ilgili anlatılanlar insanların çocukken bu türbeye gidip derslerinde başarılı olup olamayacaklarını anlamak için türbenin duvarına taşlar yapıştırdıkları şeklindedir. Çetin SAVAŞ isimli bir müteahhit bu türbeyi görmüş türbe ilk zamanlar kütüklerden yapılmış ağaçlarla etrafı kapatılmış bir türbe imiş ve etrafını betonla çevirip kapattırmıştır. Ancak yaptırdıktan sonraki sabah mezarın betonlarının ikiye ayrıldığı görülmüş ve gece burada yatan kişi Cetin Savaş'ın rüyasına girerek betonları ayağımın üstüne koydun demiş ve mezarı aynı kişi tekrar yaptırmıştır.

Karabük'te ikamet etmekte olan ve aslen Araçlı olan Nazım Çapraz türbe ile ilgili önemli anılara ve bilgilere sahiptir. 1970'li yıllarda yaşlı bir kadın Karabük'ü ve yakınında bulunan diğer şehirlerdeki kadınları irşat etmek için Karabük'e geldiği zaman Nazım ÇAPRAZ'ın evinde uzun bir süre misafir olarak kalır. Nazım ÇAPRAZ bu kadının kim olduğunu araştırmış ve adının Hanife ATAMER olduğunu 17 yaşında evlendiğini kocasının askerde şehit düştüğünü ve oğlunu kendi başına büyüttüğünü öğrenmiş. Hanife ATAMER isimli bu kadın Nazım Çapraz'a sizin köyde bir mezarlık var oranın üstünü kapatmazsanız köy için hiç iyi olmaz demiş ve birlikte Nazım Çapraz'ın köyüne doğru yola çıkmışlar. Kadın, Köseler köyünde bulunan Melik Gazi türbesine geldikleri zaman arabanın içinden elini kalbine getirerek ve aleyküm selam dediğini, neden böyle yaptığını sordukları zaman ise burada beni Gazi Sultan karşıladı o yüzden ona selam verdim dediğini anlatmaktadır. Nazım Çapraz, kadının vasiyeti üzerine köyünde bulunan mezarların üzerini kapattırıp etrafını çevirttiğini ve yine kadının vasiyeti gereği vefat ettiği zaman kadının kendi köylerine defnettiklerini ve kadının mezarının daha sonra birisi tarafından yaptırıldığını ama o kişinin kim olduğunu kimsenin bilmediğini anlatmaktadır. Köseler köyünde her sene Ağustos ayında Melik Gazi türbesinde Kur'an okutup pilav dağıtılmaktadır.

4) Tellikoz Camii Türbesi

Tellikoz Köyü Araç İlçesi'ne 26 kilometre uzaklıkta bulunan bir köydür. Köyde bulunan üç adet mezar vardır. Bu mezarların etrafı çevrilmiş ve üzeri kapatılmıştır. Mezarlardan bir tanesi bayan iki tanesi erkektir. Bu mezarların üstü ilk kapatıldığı zaman ertesi gün gelip baktıkları zaman mezarın üstünü açtığını görmüşler. Türbede yağmur duası yapılmakta ve adaklar adanılan türbede kesilmektedir. Türbe etrafında birçok pratik oluşmuştur.

Türbede yatan kişinin insanların rüyalarına girdiği ve türbeye havlu ya da mendil bırakmalarını ve ihtiyacı olan kişilerin gelip oradan havlu ya da mendilleri

almalarını söylediği ve bu rüyaları gören kişilerin gelip buraya mendil ya da havlu bırakırlarmış. Türbenin bulunduğu yere kansızlığı bulunan ve sürekli toprak yiyen çocuklar getirilip ili rekat namaz kıldırılıp türbede bulunan topraktan yedirildiği zaman bir daha toprak yemedikleri söylenmektedir. Yaramazlık yapan çocuklar ise türbede bulunan ipe bağlanıp türbenin etrafında dolandırılırmış. Çocuğu sürekli ağlayan çocukların ağlamalarını durdurmak için bu türbeye getirirlermiş. Çocukları ölen bayanlar çocuk sahibi olduklarında tekrar çocukları ölmesin diye bu türbeye getirip çocuklarını kucaklarına alıp türbenin etrafını dolandırırlarmış. Yeni gelin olan kızlar gelin oldukları eve girmeden önce bu türbeye getirilip türbenin etrafı dolandırılırmış bunun nedeni ise gelinlerin doğdun gelin oldun ve ölümü unutmamaları için yaptıkları bir uygulamadır.

B- Ağaç Kültü ve Bu Külte Bağlı Adak Yerleri

Çok eski zamanlardan şimdiye kadar ağacın Türk tarihindeki önemi çok büyüktür. Her Türk boyunun inanç sisteminde ağaç kutsal kabul edilmiştir. Başlangıçta, Tanrı'nın ve hükümdarın sıfatı olan bu kutsal ağaç inancı, zamanla hükümdarlığı, ataları temsil etmiş, sülalenin ve boyun temsilcisi olmuştur. Ağaç kültü Türk sosyal hayatında önemli bir yere sahiptir. (BARS,2014: 382)

Varlığın başlangıcı ve devamında hava, su ve toprak kadar önemli yere sahip olan ağaç kişioğlunun inanış ve düşünüş dünyasında 'türeyiş' , ' beslenme ' ' Tanrı ile irtibat kurma', 'cennete ulaşma ' , şifa', ' dilek ' vs. aracı rolünü üstlenmiştir. Ağacı ' tanrısal ' bir varlık olarak kabul eden insanlık, omu, neredeyse bütün inanma ve pratiklerinde ana eksene oturtmuştur. (Ergün, 2017: 25)

1) Bektüre Köyü Yaşlı Çam Ağacı

Bektüre Köyünde bulunan yaşlı çam ağacı mezarlığın içerisinde yer almaktadır. Ağaç sekiz yüz yıllık bir ağaçtır. Dalları normalden daha büyüktür ve kılıç şeklindedir. Dallarının her biri bir ağaç kalınlığındadır. Gelip görülmesi gereken nadir ağaçlardan bir tanesidir. Kenar çevresi ancak birkaç insanın bir araya gelerek kollarını dolandırabileceği kalınlıkta bir ağaçtır. Ağaç çok yaşlı bir ağaç olmasına rağmen çürümemiş ve gayet sağlıklı bir ağaçtır. Dalları eğilmesin diye ağacın dalları altına destek konulmuştur. Mezarlığın içerisinde yer alan bu ağaç koruma altına alınmıştır. Ağacın mezarlığın içerisinde yer alması ve sekiz yüz yıllık bir ağaç olması, yaşlı bir ağaç olmasına rağmen hala çürümemesi, dallarının kılıç şeklinde olması nedeni ile ağaca ayrı bir kutsiyet Zira çam ağacının Türk Milleti için en eski zamanlardan beri ayrı bir önemi vardır. Bu ağacın dallarından koparılmaz, kozalakları yakılmaz.

2) Taşpınar Köyü Yaşlı Ağaç

Taşpınar köyünde bulunan yaşlı çam ağacı Camidağı adı verilen yerde bulunmaktadır. Yaşlı ağacın yanında ise 658 senelik tarihi bir camii yer almaktadır. Burada yer alan camii kimin tarafından yaptırıldığı belli olmayan bir camiidir. Camiidağı denen bu yer köylülerin söylediklerine göre eski bir yerleşim yeri imiş. Bu camiinin bulunduğu yerde adaklar kesilip arife ve bayram günleri orada Kur'anlar okunuyormuş.

Köyde bulunan yaşlı ağacın ise çürümediği, kabuklarının olmadığı eskiden minare olarak kullanıldığı söylenmektedir. Köyde bulunan insanlar eskiden gözleri ağrıyan kişilerin ağaçtan bir parça alıp gözlerine sürdükleri zaman gözlerinin iyileştiğini söylemektedirler. Ağaçtan asla parça alıp götürmediklerin, daha önce böyle yapan birisi olduğunu ağaçtan bir çıra parçası koparıp gittiğini ancak adamın çok hasta olduğunu çırayı getirip geri ağaca çaktıkları zaman ise adamın iyileştiğini belirtmektedirler. Köylüler, eski zamanlarda ise Camiidağı denen bu yere giderek yağmur duası yaptıklarını adaklar kestiklerini bayramlarda ve arife günlerinde burayı ziyaret edip Kur'anlar okuduklarını bu uygulamaların hala daha köyde devam ettiğini söylemişlerdir.

C) Su Kültüne Bağlı Adak Yerleri

Eski Türkler'in kutsiyet atfettirdikleri en önemli iyelerden birisi de su iyesidir. Türkler suyu kuvvet ve bereket kaynağı olarak kabul ettikleri gibi kahredici ve koruyucu Tanrı da sayarlardı . Su onlara göre eski ve kutsal bir varlıktır. (Turan, 1992: 43)

1) Künbet camisi

İğdir ve civar köyler tarafından yağmur duası için ziyaret edilen bir mekan da Künbet adı verilen yerdir. Burası Saltuklu köyü ile Oycalı köyü hudutları arasında kalan, Kastamonu Karabük asfaltına yaklaşık 300 metre uzaklıkta bulunan Araç çayı kenarında bir ziyaret yeridir. Eskiden burada bir cami olduğu bilinmektedir. Bu cami Candaroğulları zamanında yapılmıştır. Günümüzde bu caminin sadece temel taşları kalmıştır. Uzun süre yağmur yağmadığı zamanlarda son çare olarak burası ziyaret edilir. Bu caminin eşiği su ile doldurulur. Bu eşik yaklaşık üç metre genişliğinde iki metre derinliğinde bir havuz görünümündedir. Bu boşluk, bekar kızlar tarafından Cibit çayından kovalarla su taşımak suretiyle doldurulur. Kız sayısı çok olunca eşik çabuk dolar. Su dolup taşınca yağmur yağacağına inanılır. Genç kızlar bu cami eşiğine su taşırken hocalar, yağmur ayeti olan Şûrâ sûresinin yirmi sekizinci ayetini toplamda 71.000 taş edecek şekilde her bir taşa okurlar. Hocalara, bu ayeti bilenler de yardım eder. Okunan bu taşlar üç çuvala konularak ağzı bağlanıp Cibit çayına atılır. Taşları çaya bırakacak bu kimsede şu üç özellik olmak zorundadır: 1-Bu adam hayatında hiç zina etmemiş olacak, 2-Bu adam ikindi namazını sünnetiyle beraber hiç terk etmemiş olacak, 3-Bu adam annesinin ilk erkek evladı olacak. Yağmur yağdıktan sonra o taşlar oradan alınmazsa yağmurun hiç dinmeyeceğine ve sel felaketi olacağına inanılır. Bu işlemler yapılırken diğer kişiler de kurbanları kesmişler yemekleri pişirmişlerdir. Öğle olunca ezan okunur namaz kılınır. Oycalı köyünde uzun süre imamlık yapmış olan İsmail Asar orada iki defa yağmur duasına katıldığını söylemiştir. Bunların birincisinde altı imam

olduklarını, öğle ezanını o caminin dört köşesinde aynı anda dört imamla beraber okuduklarını anlatmıştır. Yemekler yenildikten ve taşlar çaya atıldıktan sonra sonra genel dua bölümüne geçilir. Bu esnada emzikli çocuklar annelerinden, kuzular da koyunlardan ayrılır ve o âmin seslerine kuzu ve çocuk sesleri de karışarak tam bir harmoni oluşturulur. İsmail Asar, Künbet'te ilk katıldığı törende yağmurun aynı gün yağdığını, ikinci törende ise yağmurun birkaç gün sonra yağdığını, oranın çok mübarek bir yer olduğunu söyler.

Burada su kültü, taş kültü ve eşik kültünü bir arada görüyoruz.

Ç) Taş Kültğne Bağlı Adak Yerleri

1) Gürne Köyü Taş Kültü

Hemen hemen her yağmur duasında ön plana çıkan taş ile ilgili pratikler en bariz bir şekilde Gürne köyünde bulunan taşlarda kendini göstermektedir. Gürne köyünde bulunan iki adet taş vardır. Bu taşların ne zamandan beri orada var olduğu bilinmemektedir. Bir asırdan fazla bir zamandan beri bu köyde bulunmaktadır. Köydeki insanların söylediklerine göre ise köyde bulunan birisi rüyasında kendisine falanca yerde iki adet taş var o taşları alıp buraya getir dendiğini adamın da nu taşları bu köye getirdiği ancak o adamın kim olduğunu bilmediklerini söylemektedirler. Köyde yer alan taşlardan bir tanesinin içi oyuktur ve bir tanesinin ise şekli daha sivridir.

Çocuğu olmayan bayanların bu köye gelerek taşların bulunduğu mezarlığa gidip iki rekat namaz kıldıklarını ve oyuk olan taşa başlarını soktuklarını diğer taşa ise yüzlerini sürüp taşı öptüklerini belirtmişlerdir. Üç kere oyuk olan taşı üç kere de diğer taşı öptüklerini daha sonra ise köylülere ekmek ve helva dağıttıklarını çocukları olduktan sonra ise çocuk ile beraber gelerek yine aynı şekilde taşları öpüp yüzlerini sürüp aynı işlemleri yaptıklarını, adak adayan kişilerin çocukları olduğu zaman gelip burada adaklarını kestiklerini belirtmişlerdir. Yine yapılan bir uygulama hakkında ise kadınların çocuk sahibi olmak için kullandıkları bezi boyunlarına geçirerek taşların etrafında döndüklerini söylemektedirler. Burada ibadet ile ilgili yapılan uygulamalarda taş kültünü görmekteyiz.

SONUÇ

Türkler, tarihi ve kültürel değerlerini dini inançlarını, örf, adet ve geleneklerini, dünden bugüne büyük bir itina ile taşımışlardır. Bu inançlarından bir tanesi de adak yerleri ve bu yerler etrafında gelişen inançlardır. Araç İlçesinde eskiden beri var olan Türk inançlarının adak yerlerine bağlı olarak yaşayan inançları ve bu çerçevede oluşan pratikler hala günümüzde de varlığını sürdürmektedir. Adak yerleri etrafında oluşan pratikler sonucunda insanlar bu yerlere ayrı bir kutsiyet atfettirmiştir. İslam dinine

paralel olarak uzun zamandan beri yaşayan eski Türk inançlarını Araç ve çevresinde tüm canlılığı ile yaşamaktadır. Bin yıldır İslamiyet içerisinde bulunmasına rağmen bu uygulamaların birçoğu değişmeden aynı inanç ile varlığını sürdürmektedir. İncelenen bu adak yerleri ve etrafında gelişen uygulamaların bazı değişiklikler dışında benzer yönlerinin olduğu ortaya konulmuştur. Adak adamak, yağmur duası yapmak, adak yerleri etrafında gelişen bazı pratikler adak yerleri etrafında bir birleştirici unsuru ortaya çıkarmış ve bu unsurlar çeşitli uygulamalar ile birlikte en eski zamanlardan günümüze kadar gelmiştir. Bu tür yerlerin ve inanışların bir an evvel tespit edilmesi Türk kültür tarihine yapılacak mühim hizmetlerden birisi olacaktır.

KAYNAKÇA

1. Akman, Eyüp. Araç Folklorundan Örnekler, 2002

2. Akman, Eyüp. Safranbolu'daki Adak Yerleri ve Bu Yerlerle İlgili İnançlar, Safranbolu Hizmet Birliği Kültür Yayını, 2000

3. Bars, Emin. Türk Kültüründe Ağaç Kültü ve Şor Kahramanlık Destanlarına Yansımalar, 2014

4. Doğan, Mehmet. Büyük Türkçe Sözlük, İstanbul ,1994

5. Ergün, Pervin. Türk Kültüründe Ağaç Kültü, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2017

6. Korkmaz, Zeynep, " Eski Türklerdeki Ağaç Kültünün İslami Devirlerdeki Yansıması', 2008

7. Ögel, Bahaeddin. Türk Mitolojisi, Türk Tarih Kurumu, 2014

8. Özen, Kutlu. Sivas ve Divriği Yöresinde Eski Türk İnançlarına Bağlı Adak Yerleri, Sivas, 1996

9. Sakaoğlu, Saim. Anadolu Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi Ve Bu Efsanelerin Tip Kataloğu, 1980

KAYNAK KİŞİLER

Abdullah Aydın. 1967 doğumlu Köseler Köyü

Adil Sazcı: 1940 doğumlu okur-yazar, Güzelce Köyü

Azime Güzel. 1952 doğumlu okur-yazar değil, Gürne Köyü

Dursun Baştak. 1966 doğumlu okur- yazar, Tellikoz Köyü

Fatma Calay: 1943 doğumlu okur-yazar, Güzelce Köyü

Hasan Atlı. 1947 doğumlu, okur- yazar, Taşpınar köyü

İsmail Asar: 1952 doğumlu, okur-yazar, Okçular Köyünden

İsmail Çokünlü, 1947 doğumlu, okur yazar, Taşpınar Köyü

Melek Küçükyiğit. 1954 doğumlu okur-yazar, Gürne Köyü

Mustafa Akyıldız. 1959 doğumlu, okur-yazar, Taşpınar Köyü

Naciye Sazcı: 1928 okur- yazar değil, Güzelce Köyü

Nahide Akçal: 1953 okur-yazar değil Güzelce Köyü

Nazım Çapraz. 1941 doğumlu okur-yazar,

Nazım Küçükyiğit. 1954 doğumlu okur-yazar Gürne Köyü

Ramazan Akçal: 1944 doğumlu okur-yazar, Güzelce Köyü

Rıfat Eskin: 1940 doğumlu okur-yazar Güzelce Köyü

Satılmış Sazcı: 1931 doğumlu okur- yazar Güzelce Köyü

Şükrü Yazan. 1952 doğumlu, okur-yazar Taşpınar Köyü

Numan Eren.1966 doğumlu. Okur-yazar, Taşpınar Köyü

Nebiye Turhal. 1950 doğumlu okur-yazar değil Taşpınar Köyü

Coca-Cola

هو الباقي
BURADA,
KASTAMONU VE ARAÇ ÇEVRESİNİ BİZANSLILARDAN ALARAK
TÜRKLEŞTİREN DANİŞMEND BEYLERİNDEN AHMET GAZİ OĞLU
MELİK GAZİ GÜMÜŞTEKİN HAZRETLERİ YATMAKTADIR. TARİH: 1105
ALLAH (C.C.)IN RAHMETİ ÜZERİNE OLSUN.